

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА, ПСИХОЛОГІЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

**77-ма СТУДЕНТСЬКА
НАУКОВО-ТЕХНІЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

15 жовтня-8 листопада 2019 року

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

СЕКЦІЯ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2019

УДК 34(06)+159.9(06)

С 37

Редакційна колегія:

Ортинський В.Л. (голова), Гарасимів Т.З (відповідальний за випуск), Сірант М.М., Хомишин І.Ю., Сливка С.С., Ковальчук В.Б., Гумін О.М., Макарчук В.С., Личенко І.О., Бортник Н.П., Кузнецова О.Д., Козловський Ю.М., Сняданко І.І.

Відповідальний за випуск:

Гарасимів Т.З. – заступник директора Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», доктор юридичних наук, професор.

Упорядник:

Маськовіта М. М.

77-та студентська науково-технічна конференція: збірник тез доповідей. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. - с.

У збірнику вміщено тези виступів учасників 77-ї студентської науково-технічної конференції (далі – СНТК).

Перший етап 77-ї СНТК у підсекціях проходив 15-22 жовтня, а другий – 31 жовтня 2019 року в Навчально-науковому Інституті права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

За результатами засідань підсекцій було виділено 8 робіт, рекомендованих до участі в II-му етапі 77 СНТК. За результатами II-го етапу 77-ї СНТК найкращі роботи, яким присуджено перше, друге та третє місце, виділені у цьому збірнику відповідними позначками.

Для науковців, практиків, аспірантів, студентів та тих, хто цікавиться основами права, психології, педагогіки, та журналістики і засобів масової комунікації.

УДК 34(06)+159.9(06)

За зміст матеріалів відповідають автори та їх наукові керівники

ISBN

Національний університет «Львівська політехніка», 2019

За результатами анкетування отримані такі дані: 15 % учнів часто зазнавали булінгу, 45 % учнів періодично потрапляли в подібну ситуацію. При чому від 14% до 30% респондентів зазнавали фізичного чи психологічного насильства у школі. Особливо інтенсивною формою знущань серед дівчат виявилася вербальна (словесна) форма булінг, а серед хлопців інтенсивною формою знущань виявився фізичний булінг.

Проблема булінгу є не лише педагогічною проблемою, але й соціальною, оскільки призводить до збільшення проявів насильства, жорстокості, агресивної поведінки.

Тому були запропоновані деякі профілактичні заходи.

У школі вирішальна роль у боротьбі з булінгом належить учителям, керівництву школи, але мусить бути підтримка батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій.

Кожен член шкільної спільноти має пам'ятати, що будь яка форма насильства є неприйнятною. Спільно з учнями необхідно виробляти правила поведінки у класі та школі. Правила мають бути складені в позитивному ключі «як треба», а не як «не треба» поводитися. Правила мають бути зрозумілими, точними і короткими.

Дисциплінарні заходи повинні мати виховний, а не каральний характер. Осуд, зауваження, догана мають бути спрямовані на вчинок учня і його можливі наслідки, а не на особистість порушника правил. Учням важливо пояснити, що будь-які насильницькі дії, образливі слова є неприпустимими.

Жоден випадок насильства і скарга не можна залишати без уваги. Реакція має бути негайною (зупинити бійку, припинити знущання) та більш суворою при повторних випадках агресії.

Залежно від тяжкості вчинку можна пересадити учнів, запропонувати вибачитися, написати записку батькам або викликати їх, позбавити учня можливості брати участь у позакласному заході.

Учні мають знати, що пасивне спостереження за знущаннями і бійкою надихає кривдника продовжувати свої дії. Свідки події повинні захистити жертву насильства і ,якщо треба, покликати на допомогу дорослих.

Потрібно запровадити механізми повідомлення про випадки насильства, щоб учні не боялися цього робити. Успішними у попередженні та протидії насильству є заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

Також ми можемо запропонувати що робити, коли з тебе знущаються: будь упевненим у собі; не відплачуй тою ж монетою; краще вести переговори і пам'ятай про почуття гумору; використай ефект несподіванки; не реагуй. Якщо над тобою знущаються - розкажи про все учителю, психологу, батькам. Вони відреагують і захистять.

Отже, як показали результати дослідження шкільне товприство переживає явище булінгу, коли серед дівчат та хлопців відбуваються як вербальні, так і фізичні форми знущання. У них страждає не лише жертва, але й спостерігач, саме тому ми вважали потрібними запропонувати деякі профілактичні рекомендації.

Це дозволяє вважати, що поставлені завдання виконані, хоча цим проблема не вичерпується і потребує більш детального аналізу та розробки програми антибулінгу.

Література:

1. Закалик Галина, Войцеховська Оксана, Шувар Наталія Сучасна школа – безпечний простір чи арена знущань?// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – Херсон, 2018. – вип. 5. – С. 171-177.

2. Видавництво: ВГ «Основа» Посібник Виховна робота Насильство Булінг Проблема у запитаннях та відповідях.

Кузьмин С.

Науковий керівник: к.психол.н., доц., Партико Н. В.

ГРА В ШАХИ ЯК ЧИННИК КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПСИХОЛОГА

Більшість із нас знають про існування гри в шахи та хоч раз бачили як виглядає шахова партія. Для того, щоб вести мову про задіяні когнітивні процеси під час шахової партії, необхідно зрозуміти, що відбувається з мисленнєвими складовими шахіста, коли він занурений у процес гри. Для цього, маючи особистий багаторічний досвід гри, а також тренерський досвід викладання шахів дітям, ми робимо спробу продемонструвати інноваційну пілотно апробовану авторську методику когерентного (послідовного) ланцюжка когнітивних операцій шахіста, які виконуються ним, розмірковуючи над кожним своїм ходом.

Аналізуючи гру в шахи з психологічного ракурсу, Рауль Хосе Капабланка, як экс-чемпіон світу з шахів, зазначає що для цієї гри необхідне мисленнєве проникнення у наміри суперника, оскільки, перемагає той, хто

зумів раніше їх розгадати [1]. Також, видатний російський науковець-фізик та педагог Афанасій Стойкович зазначає, що опанування грою в шахи рекомендується виключно на підставі свідомого вибору шахіста ними займатися, а не як безсенсовне бродіння по шаховій дошці з метою «вбити час» на що приречені люди для яких шахи є нудним та зайвим заняттям. [3]. Саме тому роздуми над варіацією прийняття рішення, та перетворення їх в шахові ходи повинні мати чітку послідовність доведену до умовного рефлексу відображаючись після кожного ходу суперника як директива на підсвідомому рівні. А саме, граючи в шахи вся увага шахіста повинна бути сконцентрована суто на шаховій партії стежучи за кожним ходом суперника. Після зробленого ходу ми повинні пересвідчитися чи зроблений ним хід відповідає шаховим правилам гри (чи він є можливий). Якщо ні, то два неможливих ходи в шахах кваліфікуються як технічна поразка. Надалі вмикається система з чистої логіки, уяви, спогадів з минулого досвіду та креативу – потрібно оцінити хід суперника зрозумівши чому він зробив цей хід: атакує на щось чи укріплює свою позицію. Якщо є потенційна загроза – ми тримаємо це в голові і рухаємось далі по ланцюжку. Захищатися важливо, але коли можна перемогти, то в захисті немає потреби. Тому надалі необхідно вирахувати чи можна перемогти за один хід чи форсовано за декілька. Якщо, так – чудово, ми перемагаємо, якщо ні – йдемо далі. Надалі, тримаючи у пам'яті попередній матеріал, ми повинні подумати чи можемо ми щось вигідно збити за один чи декілька форсованих ходів? Наступний етап передбачає інтегрування всіх попередніх шаблів у єдине – вигідне для нас рішення. Якщо ж ніякої загрози, потенційного виграшу загалом чи матеріальної якості на шахівниці не має (можливе, якщо це тільки початок гри), тоді доречним буде розвиток фігур відповідно до обраної дебютної стратегії. І тільки після прийняття остаточного рішення ми перетворюємо мисленнєве рішення у поведінкову реакцію – хід. А надалі когнітивний цикл прийняття рішення повторюється до кінцевої розв'язки партії.

Проаналізувавши механізм гри, зазначаємо, що когнітивні процеси цілісно задіюються щоразу в процесі звичайної шахової партії (увагу, пам'ять, мислення, уяву – майже всі пізнавальні процеси та їх підвиди). Психофізіологічна цінність цієї гри для людини, а тим паче особистості психолога науково представлена аксіомою канадського нейропсихолога Дональда Хебба, яка полягає в тому, що «Між нейронами, які збуджуються одночасно, виникає стійкий зв'язок...внаслідок чого утворюється нейронна мережа. І коли досвід повторюється знову і знову зв'язки між нейронами міцнішають.» [2, с. 61]. Тривалість шахової партії у середньому налічує 40 ходів, що означає 40-разовий еквівалент активізації нейронної мережі між задіяними процесами. Представлений вище когерентний ланцюжок дій формує стійку нейронну мережу, підтримання міцності якої дозволить рефлекторно, а значить моментально відтворювати весь цей цикл. Проте основна вигода гри полягає в унікальності нашого мозку, яка полягає у його функціонуванні за принципом функціональної системи Петра Кузьмича Анохіна. Це дозволяє переносити натреновані вигоди нейронної мережі на інші життєві ситуації, коли ми приводимо в дію певний пізнавальний процес – вираховуючи маршрути подорожей чи вивчаючи іноземні мови; навчаючись грі на скрипці чи працюючи за фахом психолога – затребуваний механізм дій можливо й інший, але натреновані пізнавальні центри та стійка нейронна мережа між ними є одна, як при грі в шахи, так і в інших життєвих ситуаціях, коли необхідно приймати рішення. Щодо цієї унікальності людського мозку видатний російський фізіолог П. К. Анохін зазначає: в мозку відбувається багато різноманітних процесів, однак всі вони функціонують як єдина цілісна та злагоджена функціональна система.

Професія психолога – творча професія, оскільки у психологів під час консультування (конкретної сесії) так само як і під час гри в шахи є конкретний послідовний ланцюжок когнітивних операцій, які визначені тим методом, відповідно до якого ми практикуємо. Однак кожна людина – унікальна, як і кожна шахова партія, і немає одного універсального рецепту до кожного клієнта. Тому суть ми знаємо, але чітких визначених дій – немає, потрібно творити їх заново кожен раз з кожною новою людиною, яка потребує нашої допомоги. І щоб цього досягти, шахи – чудовий спосіб у формі гри різносторонньо розвинути та зміцнити нашу нейронну мережу між пізнавальними процесами та розвинути професійні якості (концентрація уваги, емоційний інтелект, толерантність...).

Перспективи подальших досліджень вбачаються у обґрунтуванні психологічних особливостей гри в шахи та їх позитивного впливу на когнітивний розвиток особистості, а також емпіричним дослідженням довести ефективність такого впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Капабланка Х. Р. Почему сейчас шахматы так популярны? [Електронний ресурс] / Х. Р. Капабланка. – 1930. – Режим доступу до ресурсу: http://proint.narod.ru/oldj/capa_pop.htm.
2. Сігел Д. Досить істерик! Комплексний підхід до гармонійного виховання дитини / пер. з англ. Світлана Січкар / Д. Сігел, Т. Брайсон. – Київ: Наш формат, 2018. – 264 с.
3. Стойкович А. Нападки на игру-науку. Польза шахматной игры [Електронний ресурс] / А. Стойкович // Отечественные записки. – 1853. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.proint.narod.ru/publ2016/oz1853.htm>.